

Timári Krisztián: James Falkner: Prince Eugene of Savoy- A Genius for War Against Louis XIV and the Ottoman Empire (recenzió)

James Falkner: Prince Eugene of Savoy- A Genius for War Against Louis XIV and the Ottoman Empire, Philadelphia, Pen and Sword Books Ltd, 2022. 214.p.

James Falkner történész új könyve egyfajta ötvözet a régebben megjelent műveinek és Savoyai Jenő herceg katonai karrierjének. Az író a spanyol örökösödési háborúról (1701-1714) már több könyvet is készített, ahol a megjelent művekben a nagyobb ütközetek és hadvezérek kaptak főbb szerepet. Az életmű írásban a szerző a tapasztalatát és jól megfontolt felépítését alkalmazza. Savoyai Jenő életének is kiemelkedő szakasza volt a spanyol örökösödési háború, így az újonnan megjelent mű javarészt már az író korábbi éveiben kutatott eseményeket is bemutatja.

A kötet forrásbázisából kiemelkednek a bécsi Udvari Haditanács levéltárában (ÖstA-Kriegsarchiv) őrzött katonai jelentések, beszámolók, térképek, amelyek a tábornagy katonai múltját mutatják be. Az iratanyag vizsgálata kiegészül a korszakban a herceg életében vagy halála után megjelent művekkel. A korabeli művek felhasználása kiindulópontként szolgált Falkner számára. Ezeknek a használata bizonyítja, hogy Savoyai Jenő már életében nemzetközi elismerésnek örvendett, amit a szerző többször is kiemel. A szakirodalom között a hadtörténeti munkák alkotják a mű szinte egészét. A kötetben időrendi sorrendben haladunk végig Savoyai Jenő korai éveitől kezdve. A lineáris haladás a fejezeteknél a könnyebb átszellemülést segíti elő. A bőséges bevezetés és a történeti-földrajzi kontextus bemutatása mellett az író a gyakran átláthatatlan diplomácia történettel is sikeresen megküzd.

Falkner az első fejezetekben részletes leírást ad az Oszmán Birodalom, a Francia Királyság és a Habsburg Birodalom haderejéről, annak katonai hierarchiájáról és egyes egységek harcértékéről egyaránt. A hadseregek összehasonlítása kiemelt státuszt kap végig a műben. Az író világosan bemutatja és alátámasztja, hogy a herceg egész életében, néhány békésebb évet leszámítva állandóan mozgásban volt az adott katonai kötelékben Nyugat-Európától egészen a balkáni területekig. A francia és oszmán területeken zajló háború diplomáciai okok miatt gyakran egy időbe esett, így a politikatörténet a hadtörténet mellé elengedhetetlennek bizonyul a szerző meglátása szerint.

A könyv célja a címben is helyet kapott. A korszak egyik legkiválóbb hadvezérének stratégiai,

hadászati zsenialitását kívánja bemutatni, de olvasmányosabban és lényegretörőbben, az eddig megjelent szakirodalomhoz képest. Ezt a megállapítást a könyv hossza is bizonyítja, mivel az alig több mint 150 oldal. A hangsúly azokon a főbb összecsapásokon volt, ahol a herceg katonai képessége a lehető legjobban a felszínre tört. Így például a zentai csata is külön fejezetet kapott, ezenfelül ez az első rész, ahol az író bővebben kifejti a herceg taktikai érzékét és stratégiai elképzeléseit, mindezt szerzői kommentárral. A zentai csatához hasonlóan a későbbi fejezetekben lévő Turini csatával vagy a Blenheimi ütközettel szintén ugyanezeket az álláspontokat és irányvonalakat figyelhetjük meg.

Az innentől következő hét fejezet fókuszál a spanyol örökösödési háború eseményeire. A megüresedett spanyol trónra a Francia Királyság és a Habsburg Birodalom is egyaránt igényt tartott. A Habsburgok spanyol férfi ágának kihalása után az osztrák Habsburg ág családi és dinasztikus kapcsolatok révén akarta a trónutódlás kérdését rendezni, míg a Francia Királyság szintén dinasztikus kapcsolatok útján tartott igényt a trónra. Végül XIV. Lajos (1643-1714) unokáját Anjou hercegét, a későbbi V. Fülöpöt (1683-1746) még II. Károly (1665-1700) spanyol király utolsó éveiben megválasztották örökösnek. A diplomáciai bonyodalmat végül a hadszíntereken kívánták rendezni.

A könyvben jól érezhető, hogy ezek a fejezetek a legkidolgozottabbak és a legjobban felépített fejezetek, utalva az író több évtizedes ismereteire a témáról. A fókusz részleges áthelyezése az ellenséges vezérkari, politikai szereplőkre tudatos volt, hogy a herceg gondolkodásmódja és értékrendje jobban elhelyezhető legyen térben és időben. Megismerhetjük Savoyai Jenő kevésbé ismert és közölt magánéletét, szokásait, esetleges felmerülő problémákra adott reakcióit, így még komplexebb képet kaphatunk róla. Külön fejezetet kapott a tábornagy életében döntő fontosságú megbízatása, amikor a császár kinevezte az Udvari Haditanács élére. Falkner nagy hangsúlyt fektetett arra, hogy a Habsburg Birodalom legmagasabb katonai pozíciójának betöltése, amit egészen haláláig viselt, óriási elvárásokat is jelentett. A herceg felé támasztott elvárások már a harctereken bőven túlmutáltak és a politika területén is jelentkeztek. Mindemelllett a pozíció előnyeként szolgált a nagyobb stratégiai szabadság a harcterületeken.

A diplomáciai kapcsolatok és összefüggések kiemelése Falkner számára ugyanannyira fontos volt, mint az ütközetek katonai leírása, így az eseményeket nem csak a tábornagy, hanem akár egyes országok szemszögéből is láthatjuk. A Francia Királyság kiemelése a legerősebb bár XIV. Lajos érdekei átformálták a herceg előzetes elképzeléseit. Innentől fogva válik egyre gyakoribbá, hogy a szerző beemel hosszabb idézeteket. Az idézetek szorosan kapcsolódnak a szöveghez és megfelelő kohéziót is alkotnak azzal. Az író szorosan épít a hangulatvilágra, így

a kommentárjaival, illetve a Blenheimi fejezetnél elsőként megjelent képi illusztrációkkal próbálja az olvasót magával ragadni. A színes festmények, portrék kiváló vizuális anyagként hatnak.

A spanyol örökösödési háború második felében a Habsburg Birodalom kétfrontos háborúra kényszerült II. Rákóczi Ferenc felkelése miatt. A szerző többször is kiemelte azt a problémakört, hogy Savoyai Jenő hozzáértése mindkét harctéren szükséges lett volna, de az elmozdítása a fontosabb nyugati harctérről nem volt lehetséges. A tábornagy felértékelődése folyamatosan növekedett a fejezetek alatt. Az elismerések ellenére Falkner megpróbál objektív maradni és igyekszik kiemelni a herceg hibáit, gyengeségeit is. Az író még nagyobb hangsúlyt fektet ezekben a fejezetekben az ellenséges haderő és taktika megismerésére, illetve a tábornagy személyes kapcsolataira a hadseregben. Marlborough herceggel való kapcsolatának bemutatása talán az egyik legmélyebb szál a történetben.

Az objektivitás kérdésköre már szóba került, sőt végig szerepet kapott a műben, mivel az író kitért a tábornagyot is sújtó vereségekre, rossz diplomáciai döntésekre is. A csalódottság és egy vesztes háború képe Savoyai Jenő életében és a műben is egyaránt nyomatékosan lett kiemelve. A tizedik fejezetben került központba a Malplaquet-i összecsapás, ami súlyos árat követelt mindkét fél részéről, de az egyik legmeghatározóbb katonai győzelme volt a hercegnek. Falkner hangsúlyozza, hogy a csata után következő diplomáciai és politikai folyamatok, amiben bár maga a herceg is próbált részt venni, végül beárnyalták ezt a győzelmet.

Összeségében a mű több aspektust tartalmaz, mindamelllett számos újdonságot kiegészítő információt közöl mind a korszak gazdasága, kultúrája és egyéb érdekességei iránt, ami megkülönbözteti sok hasonló műtől. A hadvezér katonai zsenialitásán túl a szerző megpróbálja az embert is bemutatni, amihez korabeli forrásokat és visszaemlékezéseket is felhasznál. A fejezetek közötti idő és térbeli ugrások, viszont néhol zavaróak tudnak lenni, még akkor is, ha azok kihagyása, amiatt történt, hogy azok az évek kevésbé voltak eseménydúsak és a herceg sem tartózkodott a csatatereken. A könyv erőssége, hogy a gyakran nehezen értelmezhető hadmozdulatokat és taktikákat is jól értelmezhetően, de nem korlátolt módon adja át az olvasónak.